

На правах рукопису

КЛИМЕНКО

Олександр Петрович

***Кримінологічні наслідки
саморуйнівної поведінки молоді***

**Спеціальність 12.00.08 - кримінальне право і кримінологія;
кримінально-виконавче право**

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

КИЇВ - 1996

343

Робота виконана на кафедрі кримінології
Української академії внутрішніх справ

- Науковий керівник - доктор юридичних наук, професор
Лихолоб В.Г.
- Офіційні опоненти - доктор юридичних наук, професор
Туркевич І.К.
- кандидат юридичних наук, доцент
Роцин О.І.

Провідна організація: Луганський інститут внутрішніх справ
МВС України

Захист відбудеться "25" вересня 1996 р. о 14 годині
на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 01.56.01 при
Українській академії внутрішніх справ (252035, м.Київ-35, Соло-
м'янська пл.,1).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Української
академії внутрішніх справ (252035, м.Київ-35, Солом'янська пл.,1).

Автореферат розісланий "22" серпня 1996 р.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради
кандидат юридичних наук, ст. науковий співробітник

В.І.Женунтій

№6-35.433

Загальна характеристика роботи.

Актуальність теми дослідження. В умовах побудови незалежної України, створення вільного демократичного суспільства, де поважаються основні права і свободи людини, завдання формування і виховання законослухняного громадянина стають відправними радикальних перетворень. Доводиться з жалем констатувати - в останні роки значно зросла кількість протиправних актів, що зачіпають такі важливі аспекти нормального існування суспільства як: природний спосіб життя людей, їх моральне і матеріальне благополуччя, здоров'я, як особисте, так і всього населення в цілому - і фізичне, і психічне.

Загальновідомо; що здоров'я - одна із передумов гармонійного розвитку особи, важлива умова її активної участі у високопродуктивній праці, соціальному і особистому житті. Невиправної шкоди здоров'ю та життю завдають пияцтво, алкоголізм, токсикоманія, наркоманія, проституція, венеричні захворювання, самогубство, тобто ті негативні явища, боротьба з якими є найбільш актуальною і які, в даний час, характеризуються значною поширеністю якраз серед молоді. Ці явища руйнують організм молодих людей і мають негативний вплив на зростання злочинності в цілому.

Значний внесок в обґрунтування необхідності і важливості дослідження цих актуальних питань зробили своїми науковими роботами І.А.Аванесов, Ю.В.Александров, А.Г.Абрумова, Ю.М.Антонян, Є.Г. Бааль, М.М.Бабаєв, С.В.Бородін, М.І.Ветров, С.Є.Віцин, М.А.Дорогих, Н.П.Дубінін, А.Е.Жалінський, А.П.Закалюк, К.Є.Ігошев, І.І.Карпец, І.С.Кон, Н.Ф.Кузнецова, В.М.Кудрявцев, Ф.А.Лопушанський, Г.М.Міньковський, В.Г.Лихолоб, Е.Ф.Побігайло, О.Б.Сахаров, А.І.Селецький, В.М.Смітєнко, С.А.Тарарухін, І.К.Туркевич, В.І.Шакун та інші.

ЛНБ ім. В. Стефаніка
АН України

Разом з тим обсяг і результати досліджень проблеми взаємозв'язку перерахованих раніше явищ і здоров'я індивіда, їх використання в практиці організації, планування та раціонального втілення вказаних обставин в боротьбі із злочинністю правоохоронними органами ще недостатні і не завжди відповідають сучасним соціальним потребам і можливостям, які існують в науці.

Виконані до цього часу наукові роботи розглядали окремі аспекти даної проблематики і не завжди давали можливість в комплексі пізнати вплив вказаних явищ на здоров'я особи і значення наслідків його руйнування для суспільства в цілому.

Сукупність викладених обставин і обумовила вибір теми дисертаційного дослідження.

Об'єктом дослідження виступає специфічна сфера соціальної дійсності - саморуйнівна поведінка молоді і діяльність правоохоронних органів по її попередженню.

Предметом дисертаційного дослідження є стан боротьби та профілактики саморуйнівної поведінки молоді за допомогою соціально-правових засобів, а також нові або недостатньо відомі, але важливі аспекти теорії і практики її соціально-правового забезпечення.

Мета і завдання дослідження. Основною метою є розробка концептуальних основ соціально-правової діяльності правоохоронних органів в справі попередження і боротьби з саморуйнівною поведінкою молоді в Україні, визначення шляхів ефективного, практичного їх використання в діяльності правоохоронних органів, а також можливість втілення підготовлених під час дослідження рекомендацій по законодавчому або іншому нормативному регулюванню боротьби з саморуйнівною поведінкою, які спрямовані на удосконалення і підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів в цій сфері.

З урахуванням цієї мети ставилися до вирішення такі завдання:

1. Розробка теоретичної концепції соціально-правової боротьби і профілактики саморуйнівної поведінки молоді і визначення можливостей її використання в загальнодержавній системі заходів соціальної захищеності населення.

2. Визначення оптимального об'єму інформації для забезпечення вказаної діяльності, враховуючи класифікацію і систематизацію соціально-правових заборон і приписів.

3. Визначення ознак і властивостей саморуйнівної поведінки молоді як об'єкта кримінологічного дослідження, а також розмежування її за науково-достовірними критеріями від схожих явищ (моральних, адміністративно караних діянь).

4. Вивчення практики кримінально-правової, адміністративно-правової, кримінально-процесуальної, профілактично-розшукової діяльності правоохоронних органів, виявлення залежності і зв'язків між саморуйнівною поведінкою у формі наркоманії і токсикоманії, і злочинною поведінкою, яка має криміногенне значення для попередження злочинності.

5. Розробка практичних рекомендацій, запровадження яких в практику боротьби з саморуйнівною поведінкою сприяло б поліпшенню діяльності ОВС по попередженню саморуйнівної поведінки, активізації роботи закладів охорони здоров'я та соціально-психологічної служби по виявленню наркоманів, токсикоманів, проституток і організації їх лікування.

Методологія та методика дослідження. Обґрунтованість та наукова достовірність результатів дослідження забезпечується перш за все методологічною базою - діалектико-матеріалістичним і системним підходом; під час дослідження застосовувались методи логіко-структурного, історичного, статистичного аналізу. Дослідження ґрунтується на Конституції України, нормативних актах Верховної Ради України, Президента і Уряду України. Зміст профілактики правопорушень, що пов'язані з саморуйнівною поведінкою, розглядав-

ся на основі аналізу нормативних актів правоохоронних органів, міністерств і відомств, що займаються питаннями охорони здоров'я, виховання і розробки молодіжної політики.

Теоретичні положення, висновки і пропозиції дисертанта викладені з урахуванням сучасного висвітлення відповідних проблем в працях вітчизняних та іноземних авторів з кримінології, кримінального права, адміністративного права, психології, соціології, медицини. Автор висловлює своє відношення до них, його позиція з дискусійних питань в достатній мірі підкріплена теоретичними аргументами і висновками проведених досліджень.

Наукова обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій, що вміщені в дисертації, забезпечується репрезентативністю емпіричного матеріалу, підтверджується результатами досліджень, що були проведені дисертантом і які знаходяться в руслі сучасних наукових тенденцій по вивченню соціальних відхилень. Емпіричну базу дисертаційного дослідження складають результати конкретно-соціологічного вивчення одного із закладів по виконанню покарань в Луганській області. Об'єктом вивчення стала група засуджених (понад 120 чоловік) у віці до 28 років. Дослідження було здійснено у відповідності з сучасними вимогами соціологічної науки і проводилось методом анкетування. Крім цього було вивчено 220 кримінальних справ, по яких до кримінальної відповідальності були притягнуті наркомани, токсикомани, проститутки.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що автором уперше в Україні зроблена спроба розробити теоретичні основи і практичні рекомендації по попередженню саморуйнівної поведінки молоді, як одного з видів її відхилення від норми.

Вивчені закономірності і специфіка саморуйнівної поведінки, механізм її формування. На цій основі одержана нова інформація про явища і процеси стосовно видів саморуйнівної поведінки, охарактеризовані їх відмінності від фонових явищ - вони полягають у

настанні негативних наслідків як для особи, так і для суспільства в цілому.

На захист виносяться такі положення:

1. Поняття саморуйнівної поведінки молоді як об'єктивного явища, що має свої закономірності, яке являє собою відображення специфічних детермінант відхилень у поведінці. Головна причина, що постійно відновлює саморуйнівні процеси в молодіжному середовищі - це соціальні умови і обставини, що перешкоджають потягу особистості до самореалізації загальноприйнятими способами та обмежують її можливості.

2. Сукупність об'єктивних та суб'єктивних ознак саморуйнівної поведінки, які дозволяють вести мову про цілісний об'єкт вивчення, що базується на звуженні родового поняття "соціальні відхилення" із введенням в науковий обіг терміна "саморуйнівна поведінка", який позначає специфічні явища соціального життя молоді.

3. Обґрунтування того, що оцінку впливу саморуйнівної поведінки необхідно проводити через призму негативних наслідків, що наступають, як для особи, мікросоціального колективу (сім'ї), так і для суспільства взагалі.

4. Саморуйнівна поведінка як соціальне явище може мати сукупність рекомендацій по організації загальної та індивідуальної профілактики правопорушень, що пов'язані з різними видами саморуйнівної поведінки молоді.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що в дисертації сформульована і обґрунтовується концепція саморуйнівної поведінки молоді та її кримінологічні наслідки. Вводиться в науковий обіг поняття "саморуйнівна поведінка". Його використання в практиці профілактичної роботи правоохоронних органів дозволить, на науковій основі, здійснити організацію загальної і індивідуальної профілактики саморуйнівної поведінки в масштабі всієї України.

Практичне значення виконаного дисертаційного дослідження полягає в тому, що працівники правоохоронних органів отримують в своє розпорядження науково обгрунтований понятійний апарат, що характеризує зміст саморуйнівної поведінки і дає можливість безпосереднього використання розроблених на цій основі практичних рекомендацій по організації, плануванню і профілактиці найбільш небезпечних видів саморуйнівної поведінки. Розроблені положення дозволяють включити в систему суб'єктів профілактичної діяльності позитивного впливу лікарів, психологів, службу психологічної допомоги, активізувати, а також контролювати їх діяльність.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення і висновки дисертації відображені в 3 публікаціях.

Пропозиції по удосконаленню попередження злочинності молоді з саморуйнівною поведінкою надсилались в Головне управління карного розшуку МВС України, де були враховані при підготовці відомчих нормативних актів.

Суттєві положення дисертації були обговорені на:

- Міжнародній науково-практичній конференції молодих юристів "Майбутнє правової системи України", яка відбулась 15-16 березня 1996 року в Інституті держави і права НАН України.
- науковій конференції докторантів та ад'юнктів Української академії внутрішніх справ "Правоохоронна діяльність в умовах утворення української державності", яка відбулась 23 квітня 1996 року.

Вони використовуються в навчальному процесі Української академії внутрішніх справ, а також у науково-дослідній роботі слухачів і курсантів.

Структура дослідження. Робота складається із вступу, двох глав, семи параграфів, заключної частини, списку використаної для дослідження літератури, додатку.

З М І С Т Р О Б О Т И

У вступі міститься обґрунтування вибору теми дослідження, визначаються мета і завдання, об'єкт та предмет, методологічні основи дослідження, характеризується достовірність та наукова новизна отриманих результатів, формулюються основні положення, що виносяться на захист, розкривається науково-практичне значення висновків та пропозицій, викладаються дані з апробації його результатів.

Глава перша - "Поняття саморуйнівної поведінки молоді та її зміст" присвячена характеристиці одного із видів поведінки, що відхиляється від норми, визначенню механізму її формування, видів та наслідків, що мають кримінологічне значення.

У § 1 "Саморуйнівна поведінка, поняття та її ознаки" досліджено погляди вчених на поняття "поведінка", "соціальне відхилення". Останнє, під кутом зору даного дослідження, являє собою систему вчинків, що визначають поведінку молодої особи, його спосіб життя і може бути класифіковане по кількісним та якісним ознакам. Це ще не пряме порушення конкретної правової норми, але за кількістю певних вчинків з тим чи іншим ступенем інтенсивності, що мають місце в поведінці індивіда, можна думати про те, що відбувається нахил до готовності порушити ту або іншу заборону. При відхиленнях від соціальної норми в теоретичному плані можемо говорити про різноманітні форми поведінки, оскільки сфера людської діяльності має широке коло об'єктів. Однак є можливість виділити схожі риси соціальних відхилень, що базуються на спільності історичного походження і існування людей. Не вдаючись в їх детальне перерахування, відмітимо один важливий момент, що має безпосереднє відношення до теми нашого дослідження.

Про соціальні відхилення, що мають місце в поведінці, роблять висновок за наслідками, які наступають як для особи конкретно, так і для суспільства в цілому. При цьому фіксується моральна або матеріальна шкода, що завдана і яка являє собою небезпечні результати дії або бездіяльності індивіда. Необхідно зауважити, що глибоке вивчення проблем поведінки, що відхиляється від норми, з використанням наявного понятійного апарату є досить важким. Він, хоча і характеризує більшість належних їй форм і проявів, але, на жаль, все ж таки поза увагою залишаються явища і процеси в поведінці, які не можуть бути в повній мірі ні вивчені, ні пізнані в інтересах боротьби з окремими видами злочинності в Україні. З метою цього розмежування і вдосконалення в науковий обіг повинно бути введене нове поняття, що вміщує, перш за все, кримінологічну характеристику негативних явищ, які мають місце в сфері дії адміністративного, кримінального і кримінально-виконавчого законодавства. Термін, в якому б вміщувались всі види і форми соціального і правового осудження конкретної суспільно-небезпечної діяльності, шляхів і засобів її реалізації, місця, часу, тривалості і наслідків негативної поведінки, міг би мати таке звучання: "саморуйнівна поведінка".

Аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури по даній проблематиці, результати соціологічних і кримінологічних досліджень, анкетування осіб, що відбувають покарання в місцях позбавлення волі, особисті спостереження дисертанта дозволяють визначити структуру та ознаки такого поняття як "саморуйнівна поведінка".

Воно складається з об'єктивних та суб'єктивних ознак. До об'єктивних ознак, на думку автора, слід віднести:

- саме відхилення від припису норм моральної, соціально-правової заборони суб'єктом саморуйнування;
- місце, спосіб, засоби, час акту саморуйнування або їх сукупність;

- суспільну небезпеку вчиненого;
- наслідки саморуйнівної поведінки;
- причинний зв'язок між відхиленням від норми поведінки і суспільно-небезпечним результатом, що наступив.

Суб'єктивні ознаки поняття саморуйнівної поведінки визначаються наявністю:

- суб'єкта саморуйнування;
- психічного відношення до порушення у формі умислу або необережності;
- мотиву, цілі особистого саморуйнування.

Першу групу складає характеристика поведінки порушника, яка може бути в двох варіантах - дія або бездія. Людина безпосередньо виконує один або сукупність актів поведінки, результатом чого може бути заподіяння шкоди особистому здоров'ю у формі захворювання алкоголізмом, наркоманією, токсикоманією, СНІДом, психічними або венеричними захворюваннями, умисне пошкодження частин тіла, самогубство. При бездіяльності, яка викликає саморуйнівні процеси, винний або не виконує приписи встановлених соціальних норм, або байдуже відноситься до наслідків для свого здоров'я саме при такій бездіяльності.

Суспільна небезпечність перерахованих видів поведінки особи залежить і визначається тим, яку саме заборону порушує суб'єкт. Вона може бути мінімальною (хоча і небажаною) під час порушення моральних, релігійних або інших норм, і значно зростає, коли мова буде йти про саморуйнівні прояви, що порушують адміністративні приписи і кримінально-правові заборони. На нашу думку для вироблення дійсно наукового формулювання поняття саморуйнівної поведінки необхідно, крім обов'язкового юридичного матеріалу, використати ті досягнення вітчизняної філософської науки, яка сформулювала такі категорії як загальне, окреме та одиничне. В контексті цього очевидним є те, що категорією "загальне" охо-

плюється девіантна поведінка, до категорії "окреме" відноситься делінквентна поведінка, тобто суспільно небезпечні акти поведінки будь-якої спрямованості як проти когось, так і проти себе. А категорією "одиничне" охоплюється явище, яке ми характеризуємо - саморуйнівна поведінка.

Таким чином, під саморуйнівною поведінкою ми розуміємо специфічні, що відхиляються від норми, дії або бездії індивіда, який завдяки своїй установці, мотивації, способу життя, а також засобам, які застосовує для їх реалізації, завдає шкоди особистому здоров'ю або життю і породжує наслідки, що засуджуються законом або нормами моралі.

Повне розкриття вказаного терміну неможливо без детальної характеристики його складових частин. В параграфі подана характеристика і зазначено відношення до таких елементів саморуйнівної поведінки як "відхилення від норми", "мотивація протиправної поведінки", "поведінка", "антисуспільна установка", "спосіб життя".

Усе сказане викликає особливий інтерес і є найбільш актуальним стосовно вивчення зазначених проблем в сфері життєдіяльності молоді, оскільки саме в цій категорії населення об'єктивно відображаються негативні тенденції реальної дійсності.

Для комплексної характеристики молоді як стійкої соціальної спільності та предмета вивчення важливе значення має чітке визначення її вікових меж. В дисертації подані різноманітні точки зору вітчизняних та закордонних авторів з цього питання, а також законодавство держави. В останніх законодавчих актах України встановлено, що молодь, молоді громадяни - громадяни України у віці від 15 років до 28 років.

Така позиція держави є закономірною оцінкою дискусії вчених по відношенню до вказаної соціальної групи населення, а також зумовлена тим, що у віці 14-16 років вона у визначених межах накладає на громадянина обов'язок нести відповідальність за свої

дії. Приблизно до цього віку завершується становлення фізіологічного процесу формування здібності особи давати звіт своїм діям і керувати ними, достатньо розуміючи і усвідомлюючи їх суспільну небезпечність або користь, а також передбачати можливість настання деяких негативних наслідків.

Не вдаючись тут в детальний аналіз різних точок зору авторів зауважимо, що таке визначення вікових меж законодавцем звільняє нас від постійного нагадування і уточнення про те, що застосування у дисертаційному дослідженні понять "неповнолітні" і "молодь" по суті є ідентичним і спрямоване, перш за все, на детальну характеристику особливостей осіб молодіжного віку стосовно теми дослідження.

В § 2 "Структура соціальних цінностей та формування саморуйнівної поведінки" дисертантом здійснена спроба обґрунтування цих проблем з огляду важливості наявних соціальних цінностей. Людина живе в світі безкінечної кількості цих цінностей, кожна при цьому має свою функцію. Життя і благополуччя особи визначається тим, наскільки вона має можливість відносно легального, безперешкодного і законного користування цими цінностями. Тому дисертантом визначено той масив цінностей, з якими прямо і безпосередньо стикається предмет цього дослідження - саморуйнівна поведінка. При цьому головний інтерес викликає не стикання взагалі, а саме те, що має, перш за все, юридичний і кримінологічний зміст, бо якраз ці обставини можуть стати підставами для використання в боротьбі із злочинністю або в її попередженні.

Дисертант вважає, що серед таких соціальних цінностей необхідно в обов'язковому порядку назвати декілька, а саме: здоров'я (індивідуальне, групове та всього населення), суспільний порядок і суспільна безпека. При цьому в якості системостворюючої основи виступає, на наш погляд, якраз здоров'я. Ясна річ, що при само-

руйнівній поведінці можуть в різних рівнях зачіпатися і страждати і інші соціально-значимі цінності, але пріоритет при цьому безумовно залишається за здоров'ям людей, які потерпають від саморуйнівної діяльності індивіда. Адже і в Конституції України 1996 року в статті 3 проголошено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Автором виконана робота по визначенню механізму формування саморуйнівної поведінки, який включає в себе: формування особи, систему окреслених її потреб, мотивів та установок; процес прийняття рішення; його результат у вигляді певних діянь та їх наслідків для особи та суспільства.

На основі виконаних досліджень по даній проблематиці, вивчення різноманітної інформації з цього питання ми вважаємо за можливе зробити висновок про те, що елементи саморуйнування в поведінці молодих людей, що відхиляється від норми, притаманні найбільше: 1) особам психічно і фізично здоровим, але які мають неблагополучне соціальне оточення та конфліктні ситуації в сім'ї або в колективі (учбовому, трудовому); 2) особам з порушеннями і відхиленнями в нервовій системі; 3) особам, психічний стан яких знаходиться на межі між нормою і початком захворювання.

В § 3 "Кримінологічні наслідки видів саморуйнівної поведінки молоді, їх характеристика" автором розглядаються наслідки саморуйнівної поведінки молоді в розрізі кожного її виду, а саме: - алкоголізм, - наркотизм, - токсикоманія, - венеризм, - проституція, - самогубство і пошкодження органів. Необхідно зауважити, що розробка концепції кримінологічних наслідків злочинності взагалі, а не тільки саморуйнівної поведінки, ще не відповідає інтересам суспільства в питаннях боротьби та попередження злочинності.

Проблеми наслідків, які завдаються злочинами або іншими правопорушеннями, вивчаються різними правовими науками. І в

кожному конкретному випадку цілі та завдання такого вивчення визначаються призначенням кожної дисципліни, суттю і особливістю її предмета. Виходячи із аналізу вивченої літератури, діючого законодавства та практики його застосування автор пропонує розглядати наслідки злочинності та саморуйнівної поведінки в таких аспектах: соціальний; юридичний (або правовий); кримінологічний. В своїй більшості наслідки всіх дій індивіда або групи є соціальними, оскільки вони піддаються оцінці суспільством. В юридичному або правовому аспекті про наслідки видів саморуйнівної поведінки ми можемо говорити, виходячи з того, яку позицію займає законодавство держави до того чи іншого негативного прояву.

Кримінологічна характеристика наслідків включає в себе : ступінь шкоди; місце, умови і обставини вчинення діянь, що відносяться до різних видів саморуйнівної поведінки; перспективи на майбутнє (знижується приріст населення, збільшується смертність, руйнується генофонд нації, відтворюється слабе покоління).

У § 4 "Саморуйнівна поведінка як фактор, що сприяє злочинності" досліджуються тенденції поширення злочинності в Україні та їх взаємозв'язок з кожним видом саморуйнівної поведінки. Аргументація автора підкріплена статистичними даними за 5 років по Україні про правопорушення, що пов'язані з незаконними діями з наркотичними засобами, розповсюдженням венеричних захворювань, висновками з самостійно проведених досліджень. Наприклад, кількість злочинів, скоєних особами в стані наркозбудження у порівнянні з 1988 роком, зросла більше ніж в 50 разів. Кожний четвертий підліток на облік в кримінальній міліції був поставлений у зв'язку зі скоєнням правопорушень в стані сп'яніння. Підвищена віктимність осіб з саморуйнівною поведінкою також є важливим моментом в зростанні злочинності.

В главі другій "Проблеми попередження злочинних проявів осіб з саморуйнівною поведінкою та шляхи їх вирішення" дисертант досліджує соціально-правові і загальнопрофілактичні засоби попередження молодіжної злочинності з елементами саморуйнування.

В § 1 "Соціально-правові та загальнопрофілактичні заходи по попередженню саморуйнівної поведінки молоді" автор відмічає, що зміст профілактичної діяльності стосовно осіб з саморуйнівною поведінкою є в кримінологічному плані нетрадиційним, оскільки в цій сфері соціального життя за останні роки відбулися і відбуваються значні зміни загальноправового, соціального і міжнародного значення.

Важливою особливістю профілактичної роботи є те, що Україна стала членом Ради Європи (РЄ) з усіма наслідками, що виходять з цієї обставини. Це означає, що наша держава може успішно використовувати досвід країн Європи в попередженні всіх видів і форм саморуйнівної поведінки, що існують в Європі.

Вивчення структур та органів міжнародного товариства, що ведуть боротьбу, наприклад, з наркоманією та іншими явищами, які ми відносимо до видів саморуйнівної поведінки, перелік концептуальних принципів профілактики і попередження цих явищ дає нам можливість порівняти їх з заходами, які приймає Україна в боротьбі з негативними явищами, що складають предмет нашої дисертації.

Необхідно зауважити, що міжнародний досвід боротьби, перш за все, з наркоманією і науково аргументовані рекомендації ООН та РЄ стали предметом досконального вивчення і впровадження в життя суверенної України у вигляді прийняття законодавчих актів з актуальних в цьому плані питань.

Стосовно теми нашого дисертаційного дослідження вагомим актом загальнодержавного значення є Конституція України 1996 року, де в статті 27 зазначено, що "кожна людина має невід'ємне право

на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави - захищати життя людини." Автор вважає за необхідне акцентувати увагу на тому, що держава приймає необхідні заходи проти дій індивіда, який сам завдає своєму здоров'ю шкоди.

Важливим актом держави є також "Основи законодавства України про охорону здоров'я". Закон виходить з того, що "державні, суспільні або інші органи, підприємства, установи, організації, службові особи і громадяни зобов'язані забезпечити пріоритетність охорони здоров'я в своїй діяльності, не завдавати шкоди здоров'ю населення і окремих осіб..."

На виконання розпорядження Президента України розроблена багаторічна Комплексна програма боротьби з розповсюдженням наркотичних засобів в Україні, а також цільові програми профілактики наркоманії в молодіжному середовищі, підвищення ефективності лікування та реабілітації хворих наркоманів. Міністерству охорони здоров'я України доручено посилити контроль за обліком, реалізацією та списанням наркотичних препаратів в медичних установах, а науковим установам - активізувати наукові розробки з питань боротьби з наркоманією. Прийняті негайні заходи по забезпеченню матеріально-технічної бази спеціальних підрозділів Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки України, Державного митного комітету.

15 лютого 1995 року в Україні був прийнятий закон "Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними", в Преамбулі якого однозначно відмічається, що "цей Закон з урахуванням міжнародних зобов'язань визначає систему заходів в Україні, спрямованих проти незаконного обігу наркотичних засобів..."

Іншим напрямком профілактики саморуйнівної поведінки є діяльність органів охорони здоров'я та правоохоронних органів, яка спрямована на проведення спеціальних заходів по виявленню

носіїв таких "соціально небезпечних захворювань як туберкульоз, психічні, венеричні захворювання, СНІД, лепра, хронічний алкоголізм, наркоманія"

В умовах певної економічної кризи в Україні ці положення не могли реалізовуватися в повному обсязі з моменту прийняття Закону. Тільки в 1995 році почалась організація відповідних соціальних служб та їх фінансування.

Існуючі фінансові труднощі в Україні дещо знизили актуальність проведення загальнопрофілактичних заходів на робочих місцях, в школах та інших учбових закладах, на які прямо вказують в своїх рекомендаціях Конгрес ООН по попередженню злочинності та поводженню з правопорушниками. Проблеми переходу від загальнодержавної до різних форм власності сьогодні дещо знизили розуміння того, що зміна власності не має значення для профілактичної роботи. На цих же підприємствах і в установах залишилися ті ж самі люди, з тими ж недоліками та слабкостями, котрі також потребують підтримки, розуміння, а в багатьох випадках і допомоги. Постійна та цілеспрямована, а що особливо важливо - безперервна профілактична робота може дати певні позитивні наслідки.

Значне місце в оздоровленні нації та попередженні злочинності займає боротьба з пияцтвом і алкоголізмом. Але необхідно зауважити, що інтенсивність цієї боротьби в нашій країні ще недостатня. На державному рівні існувала певна недооцінка значення цієї роботи. В основі такої ситуації була в цілому пасивна позиція держави і суспільства в питаннях боротьби з самогоноварінням і в забезпеченні суворой державної монополії на виробництво та продаж спиртних напоїв.

Зараз положення дещо змінилося і як вагомий загальнопрофілактичний засоби по боротьбі з цим злом можна вважати дії держави в 1995 та 1996 роках по значному скороченню як імпортерів, так і продавців тютюнових виробів та алкогольних напоїв, а також вдо-

сконалення порядку реалізації спиртних напоїв та посилення державного контролю за виконанням своїх рішень. Результати, на наш погляд, будуть дещо пізніше, але вони неодмінно будуть позитивними.

Дисертант при характеристиці профілактичних заходів не вважає за необхідне робити аналіз поглядів різних авторів стосовно терміна "профілактика", оскільки в законодавстві України з цього приводу вже є визначення, яке в достатній мірі охоплює всі питання і напрямки профілактичної діяльності. Зокрема, в Законі України "Про органи і служби в справах неповнолітніх та спеціальні заклади для неповнолітніх", в статті 3 говориться, що "під профілактикою правопорушень серед неповнолітніх необхідно розуміти діяльність органів і служб в справах неповнолітніх, спеціальних установ для неповнолітніх, що спрямована на виявлення і усунення причин та умов, які сприяють вчиненню неповнолітніми правопорушень, а також роблять позитивний вплив на поведінку окремих неповнолітніх на території України, в її окремому регіоні, в сім'ї, на підприємстві, в установі або організації, незалежно від форм власності, по місцю проживання".

В § 2 "Заходи індивідуально-профілактичного впливу на молодіжну злочинність осіб з саморуйнівною поведінкою" автор вказує на те, що певний час індивідуальна профілактика не працювала. Дисертант вважає, що центр ваги по попередженню саморуйнівної поведінки, а також злочинів на цій основі, повинен бути перенесений на ранню профілактику. Її значення обумовлюється тим, що при правильній організації вона більш ефективна та економічно доцільна в порівнянні з іншими рівнями профілактичної діяльності, оскільки спрямована на застереження або усунення відносно слабких антисуспільних змін особи неповнолітнього, які ще не стали стійкими. В профілактичній діяльності з конкретною людиною важливо не згаяти саме час. Якраз на ранній стадії, коли особа

не придбала ще стійких поглядів та звичок, можна досягти успіху найлегше. Необхідно зауважити, що серед головних напрямків індивідуальної профілактики саморуйнації дисертант виділяє сім'ю. Вона займає провідне місце в моральному формуванні особи неповнолітнього. Саме тут, в силу все зростаючої складності процесу виховання дітей та контролю за їх поведінкою, проявляються ті негативні наслідки соціальних процесів та явищ, які в більшості обґрунтовують поведінку, що відхиляється від соціальної норми.

Дисертант вказує на ті вимоги, яким повинні відповідати профілактичні заходи. Це перш за все - конкретність, системність, безперервність, законність. Кожний вид саморуйнівної поведінки вимагає не огульних профілактичних заходів, а специфічних, що притаманні тільки йому. Досягнення певного результату можливе тільки при проведенні встановлених законом дій суб'єктами профілактики, які можуть фіксуватися в документах і піддаватися узагальненню та аналізу.

В § 3 "Шляхи і засоби оптимізації впливу органів внутрішніх справ України при формуванні саморуйнівної та злочинної поведінки молоді" дисертант досліджує роль ОВС в організації попередження та боротьби з саморуйнівною поведінкою молоді. Відмічається, що від цілеспрямованої діяльності саме цих органів залежить стан боротьби з правопорушеннями. Загальна профілактика правопорушень, які пов'язані з різними видами саморуйнівної поведінки, міститься у виявленні специфічних криміногенних факторів, здійсненні в подальшому заходів, які сприяють підвищенню ефективності боротьби з цими проявами, а також створенню умов, що виключають або ускладнюють розвиток цих негативних явищ. Досягається це шляхом кримінологічного аналізу сукупності правопорушень на основі наркотизму, пияцтва, проституції, розповсюдження венеричних захворювань і т.д. Для цього збираються і узагальнюються дані, що характеризують: особливості особи; об'єктивні

обставини, які зумовили порушення законодавства, що регулює вищевказані явища; умови, що сприяли вчиненню зазначених правопорушень.

Цей комплекс заходів повинен виконувати кожний структурний підрозділ ОВС, але головне місце в цьому відводиться кримінальній міліції.

В подальшому дисертантом розглядаються заходи органів внутрішніх справ щодо індивідуальної профілактики кожного виду саморуйнівної поведінки молоді.

У висновку підводяться підсумки проведеної роботи та містяться тези про необхідність та доцільність поряд з отриманими результатами і сформованими пропозиціями, продовжити багатоаспектне і міждисциплінарне дослідження проблем саморуйнівної поведінки. Вона існує як соціальне явище, має свої певні закономірності і як кожне явище піддається корекції з боку суспільства за допомогою державних органів, що наділені певними повноваженнями.

Основні положення та висновки автора, що викладені в дисертації, відображені в публікаціях:

1. Кримінальний кодекс України: деякі психологічні аспекти. "Право України" N 8, 1995, 0,3 др. ар. (у співавторстві).
2. Питання формування правової культури у молоді за сучасних умов. Тези доповідей та наукових повідомлень на Міжнародній науково-практичній конференції молодих юристів, Київ, 1996, 0,2 др. ар.
3. Нетрадиційні підходи до боротьби зі злочинністю, або можливості попередження переходу горя одного у нещастя іншого. Міжвузівський збірник наукових праць, Київ, 1993, 0,4 др. ар.

Клименко А.П. Криминологические последствия саморазрушающего поведения молодежи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 - уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право.

Украинская академия внутренних дел.г.Киев,1996 год.

Исследуются проблемы саморазрушающего поведения молодых людей, т.е. отклоняющиеся от нормы действия (бездействия) индивидов, причиняющие вред собственному здоровью и жизни, порождающие последствия, негативно оцениваемые как нормами морали, так и законодательством.

Ключевые слова: отклонение, здоровье, молодежь, саморазрушающее поведение, последствия.

KLIMENKO O.P."The criminology consequens of the selfdestruction of the behaviour of Youth"

A thesis for a Master of Laws degree in speciality 12.00.08 - criminal law and criminology: corrective labour law. Manuscript..

Ukrainian Academy of Internal Affairs-Kyiv, 1996

In this dissertation studien the selfdestruction behaviour Ucrainian of Youth. So behaviour has draq addiction, prostitution, studies, suicide, and other forms of selfpouisoning. This actions are dangerousfor for individual and publik health. Fhat is why reproach Ucrinian lows.

Key words: behaviour,health, Youth, selfdestruction, consequens.

Підписано до друку 29.07.96. Формат 60x90/16.Папір типографський.
Друк високий Ум.друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 1., Тираж 100 прим.

Замовл. N____

Надруковано в типографії УАВС.

AB 35.453

AB 35.453

Кандидат А. П. Ковалевский
Саморазрушение личности
Саморазрушение личности - это процесс, при котором индивид сознательно или бессознательно разрушает себя. Это может происходить по разным причинам, например, из-за психических заболеваний, социальной адаптации, или как следствие стрессов. Саморазрушение может проявляться в различных формах, от депрессии до суицида. Важно понимать, что это процесс, который можно предотвратить, обратившись к специалистам.

Саморазрушение личности - это процесс, при котором индивид сознательно или бессознательно разрушает себя. Это может происходить по разным причинам, например, из-за психических заболеваний, социальной адаптации, или как следствие стрессов. Саморазрушение может проявляться в различных формах, от депрессии до суицида. Важно понимать, что это процесс, который можно предотвратить, обратившись к специалистам.

Саморазрушение личности - это процесс, при котором индивид сознательно или бессознательно разрушает себя. Это может происходить по разным причинам, например, из-за психических заболеваний, социальной адаптации, или как следствие стрессов. Саморазрушение может проявляться в различных формах, от депрессии до суицида. Важно понимать, что это процесс, который можно предотвратить, обратившись к специалистам.

Саморазрушение личности

Саморазрушение личности - это процесс, при котором индивид сознательно или бессознательно разрушает себя. Это может происходить по разным причинам, например, из-за психических заболеваний, социальной адаптации, или как следствие стрессов. Саморазрушение может проявляться в различных формах, от депрессии до суицида. Важно понимать, что это процесс, который можно предотвратить, обратившись к специалистам.

Саморазрушение личности - это процесс, при котором индивид сознательно или бессознательно разрушает себя. Это может происходить по разным причинам, например, из-за психических заболеваний, социальной адаптации, или как следствие стрессов. Саморазрушение может проявляться в различных формах, от депрессии до суицида. Важно понимать, что это процесс, который можно предотвратить, обратившись к специалистам.